

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до самостійної роботи студентів та виконання контрольної роботи
з дисципліни “ОСНОВИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПРИРОДООХОРОННОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ”

“Затверджено”
на засіданні робочої групи методичної ради
“Заочна та післядипломна освіта”

Одеса 2009

Методичні вказівки до самостійної роботи студентів та виконання контрольної роботи з дисципліни “Основи менеджменту природоохоронної діяльності”./ Колонтай С. М.- Одеса, ОДЕКУ, 2009 р.- 30 с.

Методичні вказівки призначені для студентів IV курсу заочної форми навчання за спеціальністю “Менеджмент організацій”.

ЗМІСТ

	Стор.
1 Загальна частина.....	4
1.1 Передмова.....	4
1.2 Зміст дисципліни “Основи менеджменту природоохоронної діяльності”	4
1.3 Перелік навчальної літератури.....	5
1.4 Перелік знань та вмінь студента.....	6
2. Організація самостійної роботи студента.....	7
2.1 Рекомендації по вивченню теоретичного матеріалу.....	7
2.1.1 Загальні поради.....	7
2.1.2 Повчання по вивченню 1-ої теми.....	9
2.1.3 Повчання по вивченню 2-ої теми.....	9
2.1.4 Повчання по вивченню 3-ої теми.....	9
2.1.5 Повчання по вивченню 4-ої теми.....	10
2.1.6 Повчання по вивченню 5-ої теми.....	10
2.1.7 Повчання по вивченню 6-ої теми.....	11
2.1.8 Повчання по вивченню 7-ої теми.....	11
2.2 Перелік завдань на контрольну роботу.....	12
2.2.1 Загальні поради по виконанню контрольної роботи.....	12
2.2.2 Перелік завдань контрольної роботи.....	13
3. Організація контролю знань та вмінь студента.....	27

1 Загальна частина

1.1 Передмова

У курсі “Основи менеджменту природоохоронної діяльності” викладаються закономірності планування, організації та ефективного функціонування системи менеджменту природоохоронної діяльності на різних рівнях управління

Мета вивчення цієї дисципліни - формування у майбутнього менеджера системи спеціальних знань, умінь та практичних навичок в галузі управління екологічно небезпечними процесами виробництва і споживання, ресурсозбереження та охорони довкілля.

Основні задачі дисципліни – ознайомлення студентів з теоретичними та методичними основами менеджменту природоохоронної діяльності та закономірностями планування, організації та ефективного функціонування системи менеджменту природоохоронної діяльності на різних рівнях управління.

Вивчення цієї дисципліни засноване на знаннях, отриманих студентами при вивченні загальноекономічних курсів: “Введення у природоохоронну діяльність”, “Антропогенний вплив на природне середовище”, “Менеджмент”, “Контролінг”.

В процесі вивчення курсу “Основи менеджменту природоохоронної діяльності” студенти розробляють курсову роботу з теми, запропонованої викладачем.

Метою виконання курсової роботи є поглиблене вивчення теоретичних питань основ менеджменту природоохоронної діяльності з вибраної теми та розробка власних підходів чи поглядів на існуючу проблему. При виконанні курсової роботи студенти виробляють навички роботи з літературою та вчатьса самостійно думати (див. “Методичні вказівки до виконання курсової роботи”).

Методичні вказівки з дисципліни “Основи менеджменту природоохоронної діяльності” призначені для допомоги у СРС та для забезпечення виконання контрольної роботи з вказаної дисципліни студентами заочної форми навчання.

1.2 Зміст дисципліни “Основи менеджменту природоохоронної діяльності”

Тема 1 Екологічні екстерналії

Рішення Р. Коуза: інтерналізація за допомогою прямих ринкових переговорів. “Класична модель” екологічних екстерналій: підхід А. Пігу. Основи та принципи сталого розвитку економіки.

Тема 2 Бізнес та екологічна відповідальність

Економічна теорія права відповідальності. Система екологічного страхування та реалізація екологічної відповідальності.

Тема 3 Інструменти екологічної політики

Особливості сучасних інструментів екологічної політики. Інструменти екологічної політики: глобальний рівень. Екологізація податкових систем.

Тема 4 Корпоративний екологічний менеджмент

Охорона навколишнього середовища та сучасна фірма. Концепції та принципи корпоративного екологічного менеджменту. Міжнародні стандарти екологічного менеджменту та аудиту ISO 14000.

Тема 5 Охорона навколишнього середовища на різних рівнях управління фірмою. Особливості екологічного маркетингу. Екологічна мотивація персоналу.

Екологічний маркетинг: розробка та просування “зеленої” продукції. Екологічна мотивація персоналу.

Тема 6 Ціноутворення на природоохоронну продукцію

Екологічна ціна продукції. Визначення екологічної ціни товарів і послуг.

Тема 7 Основні інструменти корпоративного екологічного менеджменту

Інформаційне забезпечення управління природоохоронною діяльністю. Екологічний облік та екологічний аудит на підприємстві. Оцінка екологічного життєвого циклу продукції. Екологічний контролінг.

1.3 Перелік навчальної літератури

Література, яка знаходиться у бібліотеці ОДЕКУ, позначена курсивом.

Основна література

1. Буркинський Б. В., Ковальова Н. Г., Ковальов В. Г. Менеджмент природоохоронної діяльності. – Одеса: Одеський державний екологічний університет, Інститут проблем ринку та економіко – екологічних досліджень НАН України, 2004.

2. Гирусов Э. В., Бобылев С. Н. И др. Экология и экономика

природопользования / М.: ЮНИТИ, 2000.

3. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: Підручник. – 2-ге вид., випр. I доп. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2003.

4. Экологический менеджмент / Н. В. Пахомова, А. Эндрес, К. Рихтер. – СПб.: Питер, 2003.

Додаткова література

5. Зеркалов Д. В. Екологічна безпека: управління, моніторинг, контроль. Посібник. – К.: КНТ, Дакор, Основа, 2007.

6. Постанова КМ України від 1 березня 1999 р. “Про затвердження Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору” // Офіційний вісник України, № 9, 1999.

7. Шевчук В. Я., Саталкін В. М. Та ін. / Екологічний аудит: Посібник з екологічного менеджменту і екологічного аудиту. – Київ: Символ-Т. 1997.

8. Шмандій В. М., Солошич І. О. Управління природоохоронною діяльністю: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004.

1.4 Перелік знань та вмінь студента

“Основи менеджменту природоохоронної діяльності” – навчальна дисципліна, що входить у професійно-орієнтований цикл при підготовці студентів по спеціальності “Менеджмент організацій”.

В результаті вивчення цієї дисципліни студенти мають засвоїти базові знання та вміння.

Студенти повинні **знати**:

- предмет та методи менеджменту природоохоронної діяльності;
- систему економічних розрахунків, яка використовується у менеджменті природоохоронної діяльності;
- механізм реалізації функції системи менеджменту природоохоронної діяльності;
- методи визначення економічних збитків від забруднення навколишнього середовища;
- основи плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього середовища;
- механізм управління якістю навколишнього середовища.

Студенти повинні **вміти**: вирішувати задачі, розглядаючи конкретні ситуації різними методами управління якістю навколишнього середовища, самостійно оцінювати реальність і робити висновки.

2 Організація самостійної роботи студента

2.1 Рекомендації по вивченню теоретичного матеріалу

2.1.1 Загальні поради

Самостійна робота

№ п/п	Назва і зміст теми	Обсяг, годин	Назва підручника, сторінки
1	Тема 1 Екологічні екстерналії Рішення Р. Коуза: інтерналізація за допомогою прямих ринкових переговорів. “Класична модель” екологічних екстерна лій: підхід А. Пігу. Основи та принципи сталого розвитку економіки.	16	Экологический менеджмент / Н. В. Пахомова, А. Эндрес, К. Рихтер. – СПб.: Питер, 2003. (стор. 61-93) Шмандій В. М., Солошич І. О. Управління природоохоронною діяльністю: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. (стор. 7-20)
2	Тема 2 Бізнес та екологічна відповідальність Економічна теорія права відповідальності. Система екологічного страхування та реалізація екологічної відповідальності.	17	Экологический менеджмент / Н. В. Пахомова, А. Эндрес, К. Рихтер. – СПб.: Питер, 2003. (стор. 94-124)
3	Тема 3 Інструменти екологічної політики Особливості сучасних інструментів екологічної політики. Інструменти екологічної політики: глобальний рівень. Екологізація податкових систем.	18	Экологический менеджмент / Н. В. Пахомова, А. Эндрес, К. Рихтер. – СПб.: Питер, 2003. (стор. 198-254)

4	Тема 4 Корпоративний екологічний менеджмент Охорона навколишнього середовища та сучасна фірма. Концепції та принципи корпоративного екологічного менеджменту. Міжнародні стандарти екологічного менеджменту та аудиту ISO 14000.	16	Экологический менеджмент / Н. В. Пахомова, А. Эндрес, К. Рихтер. – СПб.: Питер, 2003. (стор. 259-294, 347-364)
5	Тема 5 Охорона навколишнього середовища на різних рівнях управління фірмою. Особливості екологічного маркетингу. Екологічна мотивація персоналу. Екологічний маркетинг: розробка та просування “зеленої” продукції. Екологічна мотивація персоналу.	17	Экологический менеджмент / Н. В. Пахомова, А. Эндрес, К. Рихтер. – СПб.: Питер, 2003. (стор. 378-397, 421-434)
6	Тема 6 Ціноутворення на природоохоронну продукцію Екологічна ціна продукції. Визначення екологічної ціни товарів і послуг.	17	Мельник Л. Г. Екологічна економіка: Підручник. – 2-ге вид., випр. І доп. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2003. (стор. 189-200)
7	Тема 7 Основні інструменти корпоративного екологічного менеджменту Інформаційне забезпечення управління природоохоронною діяльністю. Екологічний облік та екологічний аудит на підприємстві. Оцінка екологічного життєвого циклу продукції. Екологічний контролінг.	17	Шевчук В. Я., Саталкін В. М. Та ін. / Екологічний аудит: Посібник з екологічного менеджменту і екологічного аудиту. – Київ: Символ-Т. 1997. Экологический менеджмент / Н. В. Пахомова, А. Эндрес, К. Рихтер. – СПб.: Питер, 2003. (стор. 443-502)
	Усього	118	

2.1.2 Повчання по вивченню 1-ої теми

Тема 1 Екологічні екстерналії

1. Рішення Р. Коуза: інтерналізація за допомогою прямих ринкових переговорів [4, 61-79]
2. “Класична модель” екологічних екстерналій: підхід А. Пігу [4, 79-86]
3. Основи та принципи сталого розвитку економіки [4, 86-93; 8, 7-20]

Питання для самоперевірки

1. Теорема Р. Коуза.
2. Правило ринкової незалежності.
3. Правило “забруднювач платить”.
4. Модель визначення податків А. Пігу та механізм їх дії.
5. Концепція сталого розвитку як цілісний підхід до охорони навколишнього середовища.
6. Основні складові національної стратегії переходу до сталого розвитку.

2.1.3 Повчання по вивченню 2-ої теми

Тема 2 Бізнес та екологічна відповідальність

1. Економічна теорія права відповідальності [4, 94-111]
2. Система екологічного страхування та реалізація екологічної відповідальності [4, 112-124]

Питання для самоперевірки

1. Що розуміється під правом екологічної відповідальності?
2. Зробіть порівняльний аналіз відповідальності за провину і за небезпеку.
3. Дати визначення ризику.
4. Дати визначення страхуванню екологічних ризиків.
5. Право відповідальності та страхування.

2.1.4 Повчання по вивченню 3-ої теми

Тема 3 Інструменти екологічної політики

1. Особливості сучасних інструментів екологічної політики [4, 198-236]
2. Інструменти екологічної політики: глобальний рівень [4, 236-254]
3. Екологізація податкових систем [4, 215-224]

Питання для самоперевірки

1. Склад інструментів екологічної політики, критерії їх оцінки та відбору.
2. Що собою представляють добровільні екологічні угоди?
3. Що таке екологічні податки?
4. Купівля - продаж прав на забруднення природного середовища.
5. Екологічні аспекти в діяльності Всесірної Торгівельної Організації.

2.1.5 Повчання по вивченню 4-ої теми

Тема 4 Корпоративний екологічний менеджмент

1. Охорона навколишнього середовища та сучасна фірма [4, 259-272]
2. Концепції та принципи корпоративного екологічного менеджменту [4, 272-295]
3. Міжнародні стандарти екологічного менеджменту та аудиту ISO 14000 [4, 347-364]

Питання для самоперевірки

1. Поняття корпоративного екологічного менеджменту.
2. Концепції корпоративного екологічного менеджменту.
3. Принципи корпоративного екологічного менеджменту.
4. Структура стандарту ISO 14000.
5. Основні вимоги стандарту ISO 14000.
6. Розробка екологічної політики підприємства.
7. Мотиви впровадження стандартів корпоративного екологічного менеджменту.

2.1.6 Повчання по вивченню 5-ої теми

Тема 5 Охорона навколишнього середовища на різних рівнях управління фірмою. Особливості екологічного маркетингу. Екологічна мотивація персоналу.

1. Екологічний маркетинг: розробка та просування “зеленої” продукції [4, 378-397]
2. Екологічна мотивація персоналу [4, 421-434]

Питання для самоперевірки

1. Цілі “зеленого” маркетингу.
2. Стратегії “зеленого” маркетингу.

3. Інструменти “зеленого” маркетингу.
4. Цілі екологічної маркіровки.
5. Назвіть нові інструменти та форми еко-маркетингу та продуктової політики.
6. Роль управління персоналом в успішному досягненні екологічних цілей.
7. Екологічна мотивація персоналу.

2.1.7 Повчання по вивченню 6-ої теми

Тема 6 Ціноутворення на природоохоронну продукцію

1. Екологічна ціна продукції [3, 189-200]
2. Визначення екологічної ціни товарів і послуг [3, 189-200]

Питання для самоперевірки

1. Що таке екологічна ціна виробництва і споживання продукту?
2. Які стадії життєвого продукту слід урахувати при обліку екологічної ціни? Як це можна зробити?

2.1.8 Повчання по вивченню 7-ої теми

Тема 7 Основні інструменти корпоративного екологічного менеджменту

1. Інформаційне забезпечення управління природоохоронною діяльністю [1, 443-450]
2. Екологічний облік та екологічний аудит на підприємстві [1, 450-475; 7]
3. Оцінка екологічного життєвого циклу продукції [1, 487-497]
4. Екологічний контролінг [1, 497-502]

Питання для самоперевірки

1. Екологічні баланси як елемент інформаційної системи підприємства.
2. Загальні вимоги до системи екологічного обліку на підприємстві.
3. Особливості екологічного обліку на українських підприємствах.
4. Екологічний аудит та міжнародні стандарти.
5. Проблеми, обмеження та перспективи застосування оцінки екологічного життєвого циклу продукції.
6. Поняття контролінгу в економіці.
7. Співвідношення стратегічного і оперативного еко-контролінгу.

2.2 Перелік завдань на контрольну роботу

2.2.1 Загальні поради по виконанню контрольної роботи

Після самостійного вивчення усіх тем курсу студент повинен підготувати та у встановлений термін представити на кафедру контрольну роботу у відповідності із завданням та методичними вказівками щодо її виконання.

До виконання контрольної роботи студенти повинні відноситися з відповідальністю, творчо, проявляти самостійність в освітленні основних питань. Цитати треба брати у лапки та зазначати у списку використуваних джерел.

Контрольна робота виконується студентами за графіком у певний строк. Якість виконання роботи враховується при складанні іспиту з дисципліни “Основи менеджменту природоохоронної діяльності”.

Перш ніж приступити до виконання завдань контрольної роботи, студент повинен ознайомитися з теоретичним матеріалом по відповідних темах, використовуючи наведені пояснення, короткі викладки деяких вузлових понять та рекомендовані літературні джерела. Для контролю засвоєння теоретичного матеріалу необхідно в окремому зошиті письмово відповісти на питання для самоперевірки.

Контрольна робота складається з трьох завдань. Відповіді на теоретичні питання повинні бути вичерпними по змісту. Виклад відповідей на запитання може бути проілюстрований графічно, табличними й статистичними матеріалами.

Текст контрольної роботи оформляється чітко, розбірливо, з достатніми інтервалами між рядками, з полями для зауважень викладача. Оформляється вона в учнівському зошиті (або на зшитих аркушах формату А4). Обсяг контрольної роботи повинен складати 15-18 аркушів формату А4, усі сторінки нумеруються. Обкладинка зошита (або перший аркуш для другого випадку) оформляється як титульний аркуш із вказівкою найменування університету, кафедри, контрольної роботи з дисципліни, прізвища й ініціалів студента, номера групи, номера залікової книжки. Вказується також посада, учений ступінь, прізвище й ініціали викладача, що перевіряє роботу.

Наприкінці роботи наводиться список використаних літературних джерел з відповідним бібліографічним описом джерел. У тексті контрольної роботи повинні бути посилання на використані джерела у квадратних дужках по наведеному списку літератури.

Контрольна робота виконується в строки, встановлені учбовим графіком. При виникненні питань щодо виконання контрольної роботи студенту слід звернутися за консультацією до викладача дисципліни

«Основи менеджменту природоохоронної діяльності» на кафедрі менеджменту природоохоронної діяльності.

Якщо контрольна робота не буде зарахована, студент повинен переписати її з урахуванням зауважень рецензента.

2.2.2 Перелік завдань контрольної роботи

Завдання 1

Законспектувати відповіді на питання, використовуючи учбову літературу та матеріали практичної діяльності.

Пропонується 65 варіантів контрольної роботи. Номер варіанта контрольної роботи відповідає порядковому номеру студента в журналі обліку студентів і повинен бути вказаний на початку роботи.

Перелік теоретичних запитань

1. Формування екологічної культури в різних країнах світу
2. Права власності та використання природних ресурсів на сучасному етапі розвитку суспільних відносин
3. Проблеми сталого розвитку економіки й охорона навколишнього природного середовища. Комплексний підхід до їх вирішення
4. Природні ресурси України та їх вплив на становлення ринкової економіки
5. Види та характеристика кадастрів природних ресурсів України
6. Сучасне становище та шляхи покращення використання лісових ресурсів України
7. Поєднання природоохоронної і господарської діяльності та їх вплив на темпи економічного розвитку суспільства
8. Екологічна безпека та шляхи її досягнення
9. Сучасні регіональні економіко-екологічні проблеми України
10. Аналіз наукових підходів до економічної оцінки природних ресурсів і територій
11. Основні територіально-виробничі комплекси в Україні: проблеми та шляхи підвищення їх ефективності
12. Проблема відходності виробництва й використання відходів у контексті переходу до екологічного розвитку
13. Нетрадиційні джерела енергії. Біопідприємництво
14. Концепція раціонального природокористування в Україні
15. Ефективність ресурсозбереження в Україні
16. Роль НТП у вирішенні екологічних проблем України
17. Зарубіжний досвід ефективного природокористування

18. Характеристика та аналіз основних видів природоохоронних заходів (на прикладах конкретної галузі)
19. Дослідження механізму формування економічних збитків
20. Проблеми оцінки економічної ефективності природоохоронних заходів
21. Характеристика фінансово-економічного механізму природокористування
22. Напрями екологічної політики за кордоном
23. Інструменти екологічної політики
24. Система стимулювання раціонального природокористування
25. Аналіз практичного використання екологічного законодавства в Україні
26. Проблеми поєднання еколого-економічних інструментів з правовими та їх ефективність
27. Планування екологічної діяльності
28. Методи управління природокористуванням
29. Принципи екологічної політики
30. Правові основи природокористування
31. Адміністративне регулювання природоохоронної діяльності
32. Методи економічної оцінки природних ресурсів
33. Фінансування природоохоронної діяльності. Природоохоронні фонди
34. Еколого-економічне стимулювання
35. Форми міжнародного співробітництва в питаннях раціонального природокористування
36. Проблеми раціонального природокористування в різних країнах
37. Екологізація виробництва: сутність, методи, ефективність
38. Відходи виробництва як сировина
39. Екологічна експертиза нової техніки
40. Проблеми раціонального природокористування в сільському господарстві України
41. Проблеми нестачі питної води і шляхи її вирішення (на прикладі України, та інших країн світу)
42. Екологічний облік та аудит на підприємстві
43. Ринкові відносини і раціональне природокористування
44. Механізм створення й особливості існування екологічних фондів
45. Формування ринку екологічних послуг
46. Екологічний ризик і управління ним
47. Міжнародний досвід менеджменту природоохоронної діяльності
48. Менеджмент відходів
49. Бізнес та екологічна відповідальність
50. Економічна теорія права відповідальності
51. Техногенний тип економічного розвитку

52. Основи та принципи сталого розвитку економіки
53. Інструменти та важелі природоохоронної політики
54. Екологізація податкових систем
55. Міжнародні стандарти екологічного менеджменту та аудиту ISO 14000
56. Інформаційне забезпечення управління природоохоронною діяльністю
57. Стратегічне, тактичне та оперативне планування природоохоронної діяльності
58. Оцінка екологічного життєвого циклу продукції
59. Особливості екологічного маркетингу
60. Ціноутворення на природоохоронну продукцію
61. Види та методи екологічного контролінгу
62. Екологічна мотивація персоналу
63. Оцінка природоохоронного потенціалу підприємства
64. Фінансування та кредитування природоохоронної діяльності
65. Корпоративний екологічний менеджмент

Завдання 2

Навести розв'язання задачі та дати пояснення.

Варіант для другого завдання обирається за першою літерою прізвища студента.

Перша літера прізвища	А	Б	В	Г	Д	Є	Е	Ж	З	І	Ї	К	Л	М	Н
Варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Перша літера прізвища	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ю	Я	
Варіант	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	

Варіант 1

При розгляді проблем навколишнього природного середовища треба керуватись простими вимогами екологічної моралі:

- кожний вид рослин, тварин, птахів та мікроорганізмів є рівноправним;
- природне право на життя, повну особисту свободу і визнання цього іншими - людьми, тваринами, рослинами;

- не допускати порушення гармонії природи, повне відновлення якої неможливе.

Поясніть, як ви розумієте ці вимоги. Доповніть ці вимоги екологічної моралі.

Варіант 2

Складіть порівняльну таблицю відмінностей раціонального і нераціонального природокористування.

Таблиця 1

Відмінності раціонального і нераціонального природокористування

Напрями природокористування	Раціональне природокористування	Нераціональне природокористування
1 Використання		
2 Охорона		
3 Відтворення		

Варіант 3

Кожна країна вирішує проблеми екології, спираючись на міжнародний досвід. До важливих документів, що формують міжнародні екологічні керівні принципи, які є основою для екологічної політики та створюють фундамент для відповідної діяльності, належить "Декларація про навколишнє середовище та розвиток" (Ріо-де-Жанейро).

- Прочитайте основні принципи Декларації.
- Поясніть з коментарем кожний принцип.
- Які принципи, на вашу думку, пріоритетні для України? Чому?

Варіант 4

Визначте загальну економічну вартість природних об'єктів:

- природоохоронні території;
- водно-болотні угіддя;
- види дерев;
- сорт культурних рослин;
- на свій вибір.

Відповідь обґрунтуйте. Результати занесіть у таблицю 2.

Таблиця 2

Загальна економічна вартість природи

Категорії	Вартість прямого використання		Вартість непрямого використання	Вартість відкладеної альтернативи	Вартість невикористання (вартість існування)
	Види користування, що добуваються	Види користування, що не добуваються			

Варіант 5

Визначити вартість земельної ділянки під будинком. Річна орендна плата за приміщення складає 800 доларів за 1 м². Операційні витрати - 400 доларів за 1 м².

Площа здаваних в оренду приміщень - 6000 м².

Вартість будинку з урахуванням зношування, розрахована витратним методом 4000000 доларів.

Ставка дисконтування -10%.

Коефіцієнт капіталізації для будинків - 12% .

Варіант 6

Проект з освоєння природного об'єкта вимагає інвестицій на суму 250 млрд. грн. Очікується, що наприкінці першого року можна одержати дохід у сумі 180 млрд. грн., наприкінці другого - 200 млрд. грн., третього - 10 млрд. грн. Однак інвестиції необхідно робити в даний проміжок часу, а доходи будуть надходити пізніше. Визначити ефективність проекту, якщо ставка банківського відсотка прогнозується на рівні 10 %.

Варіант 7

Накресліть схему взаємозв'язку електростанцій (ТЕС, ГЕС, АЕС, ВЕС) із природним середовищем.

Порядок виконання схеми:

1. Виділити елементи виробничої мети.
2. Указати види шкідливих впливів і компоненти біосфери, на які вони впливають.

3. Виділити соціально-екологічні наслідки.

4. Намітити зв'язок між елементами виробничого ланцюга (п.1), компонентами біосфери (п.2), соціально-екологічними наслідками (п.3).

Зробити висновки.

Варіант 8

Визначити ефект від упровадження на підприємствах металургійної промисловості нових установок з очищення шкідливих викидів в атмосферу.

Проектування і виготовлення установки розраховано на 2 роки, причому вартість проектних робіт оцінюється в 36 тис. грн.: 1 рік - 26 тис. грн., 2 рік - 10 тис. грн.

Впровадження установки дає можливість:

- використовувати у виробництві зворотну сировину, одержуючи щорічно 5 т додаткової продукції за ціною 2 тис. грн./т;
- зменшити викиди шкідливих речовин в атмосферу в кількості 2 т за рік, за що підприємство виплачувало штрафи в сумі 600 грн./т.

Нормативний термін експлуатації установки складає 5 років.

Варіант 9

Розрахувати та визначити, який із наведених варіантів природоохоронних заходів слід вибрати.

Вихідні дані:

Варіант	Загальні капітальні вкладення, грн.	Обсяг очищеної води, м ³ /рік	Собівартість очищення 1 м ³ води, грн.
А	14000	120	90
Б	18000	120	85
В	20000	150	100

Варіант 10

Розрахувати та визначити, який із наведених варіантів природоохоронних заходів слід вибрати.

Вихідні дані:

Варіант	Загальні капітальні вкладення, грн.	Обсяг очищеної води, м ³ /рік	Собівартість очищення 1 м ³ води, грн.
А	205000	100000	15000
Б	320000	100000	20000
В	445000	150000	30000

Варіант 11

Розрахувати та визначити, який із наведених варіантів природоохоронних заходів слід вибрати.

Вихідні дані:

Варіант	Капітальні вкладення на 1 м ³ , грн.	Обсяг очищеної води, м ³ /рік	Загальна собівартість очищення 1 м ³ води, грн.
А	3600	200	110
Б	2300	180	100
В	4000	250	150

Варіант 12

Провести порівняльний економічний аналіз розвитку виробництва та дати рекомендації щодо прийняття рішень. Атмосферні викиди на підприємстві складають 20 тисяч тонн на рік., що спричиняє збитки на суму 500 грн./т за рік. Під час будівництва очисних споруд (капітальні вкладення 950 тисяч гривень, а поточні витрати - 230 тисяч гривень за рік) вдається уловити до 92% атмосферних викидів, які будуть накопичуватись у відвалі, що займає 4 га землі. За відведення землі сплачується одноразова плата у розмірі 1600 гривень та поточна - 600 грн./га за рік; плата за складування відходів складає 7 грн./т. Подальша переробка потребує капітальних вкладень 850 тисяч гривень, поточних витрат - 400 тисяч гривень, що дозволить одержати додаткової продукції на суму 1000 тисяч грн./рік. Коефіцієнт ефективності капітальних вкладень - 0,3.

Варіант 13

Визначити обсяги збору за забруднення атмосфери викидами промислового підприємства:

Назва забруднюючої речовини	Обсяг викидів, т/рік	
	у межах ліміту	понад ліміт
Азоту оксиди	49	5
Ангідрид сірчистий	30	2
Вуглецю окис	75	10
Тверді речовини	150	15

Варіант 14

Визначити обсяги збору за забруднення атмосфери викидами промислового підприємства, якщо на підприємстві не розроблено і не затверджено ліміти. Результати пояснити.

Назва забруднюючої речовини	Обсяг викидів, т/рік
Азоту оксиди	49
Ангідрид сірчистий	30
Вуглецю окис	75
Тверді речовини	150

Яким чином зміниться сума платежів за забруднення атмосфери, якщо підприємство отримає дозвіл на викиди зазначених у таблиці обсягів забруднюючих речовин?

Варіант 15

Визначити обсяги збору за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти. Результат пояснити.

Назва забруднюючої речовини	Обсяг викидів, т/рік	
	у межах ліміту	понад ліміт
Азот амонійний	30	2
Нітрати	50	-
Нітрити	15	3
Органічні речовини	40	-

Яку суму необхідно було б сплатити підприємству у разі відсутності дозволу на скиди забруднюючих речовин ?

Варіант 16

Визначити обсяги збору за забруднення атмосфери великого міста викидами автомобільного транспорту. Результати пояснити.

Поясніть, чи необхідно було подбати автопідприємству про отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин автомобільним транспортом? Чому?

Вид пального	Обсяги використання, т/рік
Бензин етилований	30
Бензин неетилований	25
Дизельне	15
Стиснений газ	15

Варіант 17

Розрахувати плату за скидання забруднених стічних вод ТЕС у водойми.

Вихідні дані:

Обсяг забруднюючих стічних вод - 45909 тис. м³

Інгредієнт, кг	Ліміт граничних скидів	
Завислі речовини	Загальні вимоги	865200
Сухий залишок	Загальні вимоги	4430300
Азот	Загальні вимоги	44394
Нафтопродукти	Рибогосподарські	9060
Залізо	Токсикологічні	44300
Нітрити	Санітарно-токсикологічні	394
Нітрати	Санітарно-токсикологічні	30800
Сульфати	Санітарно-токсикологічні	1069000
Хлориди	Санітарно-токсикологічні	860700

Варіант 18

Розрахувати плату за скидання забруднених стічних вод ТЕС у водойми.

Вихідні дані:

Обсяг забруднюючих стічних вод - 51750 тис. м³

Інгредієнт, кг	Ліміт граничних скидів	
Завислі речовини	Загальні вимоги	865200
Сухий залишок	Загальні вимоги	4430300
Азот	Загальні вимоги	44394
Нафтопродукти	Рибогосподарські	9060
Залізо	Токсикологічні	44300
Нітрити	Санітарно-токсикологічні	394
Нітрати	Санітарно-токсикологічні	30800
Сульфати	Санітарно-токсикологічні	1069000
Хлориди	Санітарно-токсикологічні	860700

Варіант 19

Дати оцінку стану забруднення атмосфери міста, якщо вплив сірчаного ангідриду (SO₂), оксиду азоту (NO) та оксиду вуглецю (CO) за їх наявності в атмосфері підпадає під дію ефекту сумації. Їх гранично допустимі концентрації (ГДК) становлять:

для SO₂ = 0,5 мг/м³, NO = 0,025 мг/м³, CO = 1,0 мг/м³.

а) чи можна видати дозвіл на викиди CO, якщо фонові концентрації SO₂ та NO вже становить 0,4 від ГДК?

б) чи можна видати дозвіл на викиди CO, якщо фонові концентрації SO₂ вже становить 0,25 мг/м³, а NO - 0,02 мг/м³ ?

в) чи забезпечується нормативний стан якості атмосфери міста за умови таких концентрацій: $C(\text{SO}_2) = 0,51$ ГДК, $C(\text{NO}) = 0,3$ ГДК, $C(\text{CO}) = 0,24$ ГДК?

Чи можна дозволити викиди в атмосферу фенолу (не підпадає під дію ефекту сумачії)? Які обмеження можуть бути встановлені?

г) чи забезпечується нормативний стан якості атмосфери при таких концентраціях: $C(\text{SO}_2) = 0,25$ мг/м³, $C(\text{NO}) = 0,01$ мг/м³, $C(\text{CO}) = 0,2$ мг/м³?

Чи можна дозволити викиди в атмосферу метилмеркаптану (не підпадає під дію ефекту сумачії)?

д) пояснити принципи екологічного нормування.

Варіант 20

Розрахувати плату за скидання забруднених стічних вод ТЕС у водойми.

Вихідні дані:

Обсяг забруднюючих стічних вод - 63181 тис. м³

Інгредієнт, кг	Ліміт граничних скидів	
Завислі речовини	Загальні вимоги	865200
Сухий залишок	Загальні вимоги	4430300
Азот	Загальні вимоги	44394
Нафтопродукти	Рибогосподарські	9060
Залізо	Токсикологічні	44300
Нітрити	Санітарно-токсикологічні	394
Нітрати	Санітарно-токсикологічні	30800
Сульфати	Санітарно-токсикологічні	1069000
Хлориди	Санітарно-токсикологічні	860700

Варіант 21

При перевірці очисних споруд каналізації населеного пункту встановлено, що якість стічних вод після очистки не відповідає затвердженим нормативам ГДС. Фактичні середні показники за останні 3 місяці (91 доба) згідно з результатами відомчої лабораторії становлять:

Речовини	Факт, г/м ³	ГДС, г/м ³
Органічні речовини	35	15
Завислі речовини	35	15
Нафтопродукти	2,5	0,3
„N” речовина	2,0	-

Витрати стічних вод за цей період становили 40 тис.м³ на добу. Скид стічних вод відбувався у водний об'єкт рибогосподарського водокористування 1 категорії. Розрахувати загальну суму збитків.

Розрахувати загальну суму збитків, якщо скид не санкціонований, тобто немає дозволу на спецводокористування та затверджених величин ГДС або ТУС.

Варіант 22

Розрахувати розмір компенсації збитків за наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Дата виявлення порушення		01.02.08
Строк ліквідування порушення		7.04.08
Обмірена кількість домішок у викиді, мг/м ³ в серії відібраних проб		
C1	96,0	
C2	101,7	
C3	94,3	
Об'єм газоповітряної суміші м ³ /с		120
Потужність дозволеного викиду г/с		10,0
Час роботи джерела за добу при п'ятиденному робочому тижні		16
ГДК, мг/м ³		0,05
Кількість населення, тис. чол.		10
Тип населеного пункту		селище
Рівень забруднення міста, мг/м ³		0,03

Варіант 23

Голова екологічної асоціації "Джерело" звернувся до Мінекобезпеки з клопотанням надати відомості про концентрацію забруднюючих речовин, що скидаються в р. Південний Буг, стан здоров'я населення, яке проживає вздовж річки про вплив навколишнього природного середовища на здоров'я і стан озонового шару.

Відповідь Мінекобезпеки містила пояснення стосовно того, що інформацію про екологічний стан в Україні воно періодично публікує в засобах масової інформації. Стосовно цього запиту, то цілісною систематизованою інформацією Мінекобезпеки не володіє, оскільки за здійснення екологічного моніторингу відповідають інші органи центральної виконавчої влади.

Вважаючи, що Мінекобезпеки порушило вимоги статей 9 і 22 Закону України "Про охорону навколишнього середовища", голова екологічної асоціації звернувся до територіальної екологічної (природоохоронної) прокуратури з метою захисту порушених прав.

Вирішити завдання. Відповідь обґрунтуйте.

Варіант 24

Державне управління екологічної безпеки області підготувало і передало на затвердження облдержадміністрації проект програми "Про охорону навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в регіоні". Під час погодження проекту головний санітарний лікар висловив заперечення проти розділу, в якому наведено заходи щодо охорони здоров'я населення, вважаючи, що ці заходи мають здійснюватися відповідно до регіональної програми.

У запропонованій редакції документ за рішенням облдержадміністрації було введено в дію. Начальник управління екологічної безпеки області оскаржив рішення обласної Ради народних депутатів у зв'язку з неузгодженістю проекту.

Вирішити завдання. Відповідь пояснити.

Варіант 25

Розрахувати розмір компенсації збитків за наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Дата виявлення порушення		06.03.08
Строк ліквідування порушення		08.06.08
Обмірена кількість домішок у викиді, мг/м ³ в серії відібраних проб		
C1	50,2	
C2	55,3	
C3	53,4	
Об'єм газоповітряної суміші, м ³ /с		130
Потужність дозволеного викиду, г/с		6,4
Час роботи джерела за добу при п'ятиденному робочому тижні		12
ГДК, мг/м ³		0,07
Кількість населення, тис. чол.		450
Тип населеного пункту		райцентр
Рівень забруднення міста, мг/м ³		0,02

Варіант 26

При перевірці очисних споруд каналізації населеного пункту встановлено, що якість стічних вод після очистки не відповідає затвердженим нормативам ГДС. Фактичні середні показники за останні 3 місяці (91 доба) згідно з результатами відомчої лабораторії становлять:

Речовини	Факт г/м ³	ГДС г/м ³
Органічні речовини	30	15
Завислі речовини	45	15
Нафтопродукти	5,0	0,3
„N” речовина	3,0	-

Витрати стічних вод за цей період становили 37 тис.м³ на добу. Скид стічних вод відбувався у водний об'єкт рибогосподарського водокористування 2 категорії. Розрахувати загальну суму збитків.

Розрахувати загальну суму збитків, якщо скид несанкціонований, тобто немає дозволу на спец водокористування та затверджених величин ГДС або ТУС.

Варіант 27

Розрахувати розмір компенсації збитків за наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Дата виявлення порушення		11.09.08
Строк ліквідування порушення		16.12.08
Обмірена кількість домішок у викиді, мг/м ³ в серії відібраних проб		
C1	29,7	
C2	32,4	
C3	35,6	
Об'єм газоповітряної суміші, м ³ /с		90
Потужність дозволеного викиду, г/с		2,7
Час роботи джерела за добу при п'ятиденному робочому тижні		6
ГДК, мг/м ³		Не встановлена
Кількість населення, тис. чол.		600
Тип населеного пункту		обласний
Рівень забруднення міста, мг/м ³		0,90

Варіант 28

При перевірці очисних споруд каналізації населеного пункту встановлено, що якість стічних вод після очистки не відповідає затвердженим нормативам ГДС. Фактичні середні показники за останні 3 місяці (91 доба) згідно з результатами відомчої лабораторії становлять:

Речовини	Факт, г/м ³	ГДС, г/м ³
Органічні речовини	45	15
Завислі речовини	22	15
Нафтопродукти	1,8	0,3
„N” речовина	7,0	-

Витрати стічних вод за цей період становили 40 тис.м³ на добу. Скид стічних вод відбувався у водний об'єкт рибогосподарського водокористування 1 категорії. Розрахувати загальну суму збитків.

Розрахувати загальну суму збитків, якщо скид не санкціонований, тобто немає дозволу на спец водокористування та затверджених величин ГДС або ТУС.

Варіант 29

У зв'язку зі створенням природного національного парку "Подільські Товтри" та необхідністю розробки проекту організації охорони його території, відтворення та рекреаційного використання його природних об'єктів і комплексів парку, створення системи охорони його території та об'єктів виникла потреба розмежувати функції територіальних управлінсько-контролюючих структур і служб охорони цього парку.

Обласне управління екологічної безпеки вважає, що контролюючі повноваження служби охорони національного природного парку мають поширюватись виключно на забезпечення додержання правового режиму в заповідній зоні, зоні регульованої та стаціонарної рекреації. Забезпечення дотримання вимог охорони довкілля, природних властивостей об'єктів і комплексів та нормативів екологічної безпеки в господарській зоні слід залишити за відповідними міжрайонними та районними державними екологічними інспекціями державного управління екологічної безпеки області.

Новостворена дирекція національного природного парку заперечувала проти такого розподілу повноважень, вважаючи, що його територія і природні комплекси є самостійним об'єктом правової регламентації, управління і контролю, а тому на території вказаного парку «Подільські Товтри» мають поширюватись юрисдикція і контроль за додержанням правового режиму парку тільки спеціалізованої служби охорони, створеної відповідно до положення, затвердженого Мінекобезпеки України.

Вирішити завдання. Відповідь пояснити.

Завдання 3

Варіант для третього завдання та область, за якою треба провести дослідження обирається за першою літерою прізвища студента.

Області	Перша літера прізвища	Варіант
АР Крим	А	1
Вінницька	Б	2
Волинська	В	3
Дніпропетровська	Г	4
Донецька	Д	5
Житомирська	Е,Є	6
Закарпатська	Ж	7
Запорізька	З	8
Івано-Франківська	І,Ї,Й	9
Київська	К	10
Кіровоградська	Л	11
Луганська	М	12
Львівська	Н	13
Миколаївська	О	14
Одеська	П	15
Полтавська	Р	16
Рівненська	С	17
Сумська	Т	18
Тернопільська	У	19
Харківська	Ф	20
Херсонська	Х	21
Хмельницька	Ц	22
Черкаська	Ч	23
Чернівецька	Ш,Ю	24
Чернігівська	Щ,Я	25

За даними «Статистичних збірників України» розрахуйте і відобразіть за допомогою таблиць, графіків і діаграм результати досліджень по наступних питаннях:

1. Проведіть аналіз динаміки і структури викидів в атмосферу України, областей і міст:

- а) за джерелами;
- б) за агрегатним станом.

2. Проведіть аналіз динаміки скидань забруднюючих речовин в поверхневі води:

- а) по регіонах;
- б) по реципієнтах.

3. Порівняйте по регіонах динаміку виробництва і об'єми забруднення:

- а) атмосфери;
- б) поверхневих вод;
- в) ґрунтів.

3. Організація контролю знань та вмінь студента

При самостійному вивченні дисципліни «Основи менеджменту природоохоронної діяльності» контроль здійснюється за допомогою системи контролюючих заходів, яка складається з поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснюється на протязі всього навчального курсу за формами: перевірка контрольної роботи, перевірка курсової роботи, перевірка знань та вмінь студента під час аудиторних занять протягом заліково-екзаменаційної сесії шляхом усного опитування.

Підсумковий контроль здійснюється під час іспиту. Термін проведення контролюючих заходів – згідно графіка заочної форми навчання.

Кожний варіант контрольної роботи містить завдання, максимальна кількість балів за одне питання – 15 балів (тобто за контрольну роботу – 45 балів).

Оцінюється виконання завдання контрольної роботи таким чином:

- 41-45 балів (відмінно) – бездоганно виконані всі завдання;
- 34-40 балів (добре) – надані відповіді на всі питання є правильними, але не є повними, або надані повні відповіді на два питання;
- 27-33 балів (задовільно) - надані відповіді на два питання є правильними, але не є повними;
- менш 27 балів (незадовільно) – надані відповіді лише на одне з трьох питань або відповіді на поставлені питання є помилковими.

Курсова робота оцінюється таким чином:

- бездоганно виконана курсова робота – 14-15 балів (відмінно);
- надані відповіді на всі питання є правильними, але не є повними – 12-13 балів (добре);
- надані відповіді на деякі питання є правильними, але не є повними – 9-11 балів (задовільно);
- відповіді на поставлені питання є помилковими – менше 9 балів (незадовільно).

Студенти, які виконали контрольну та курсову роботу та отримали за результатами перевірки не менше ніж 36 балів (60%) мають допуск до іспиту з дисципліни. Білети екзамену містять 2 питання теоретичного курсу та оцінюються максимально 40 балами (тобто по 20 балів за кожне питання).

Оцінки за іспит виставляються таким чином:

- 36-40 балів (відмінно) – повна відповідь на питання теоретичного курсу;
- 30-35 балів (добре) – відповіді на питання білету є не повними;
- 24-29 балів (задовільно) – студент відповідає лише на базові питання;
- менше 24 балів (незадовільно) – студент не може відповісти на запитання білету.

Підсумкова оцінка з дисципліни виставляється як сумарна за контрольну роботу, усне опитування та складання іспиту.

Таким чином студент може отримати максимально 100 балів.

Якісна оцінка є такою:

- 90 балів і більше – «відмінно»;
- 75-89 балів – «добре»;
- 60-74 балів – «задовільно»;
- менше 60 балів – «незадовільно».

Студенти, які не отримали за контрольну роботу та курсову роботу мінімальної кількості балів (36 балів), повинні виконати інший варіант контрольної та курсової роботи, який представляється викладачем, або виправити помилки попереднього варіанту та отримати відповідну кількість балів для допуску до екзамену.

Базові нормативні знання, які забезпечують задовільну оцінку на підсумковому контролі є такими:

1. Бізнес та екологічна відповідальність
2. Економічна теорія права відповідальності
3. Техногенний тип економічного розвитку
4. Основи та принципи сталого розвитку економіки
5. Інструменти та важелі природоохоронної політики
6. Екологізація податкових систем
7. Міжнародні стандарти екологічного менеджменту та аудиту ISO 14000
8. Інформаційне забезпечення управління природоохоронною діяльністю
9. Стратегічне, тактичне та оперативне планування природоохоронної діяльності
10. Оцінка екологічного життєвого циклу продукції
11. Особливості екологічного маркетингу
12. Ціноутворення на природоохоронну продукцію

13. Екологічний облік та аудит на підприємстві
14. Види та методи екологічного контролінгу
15. Екологічна мотивація персоналу
16. Оцінка природоохоронного потенціалу підприємства
17. Фінансування та кредитування природоохоронної діяльності
18. Корпоративний екологічний менеджмент
19. Екологічні екстерналії

47. Міжнародний досвід менеджменту природоохоронної діяльності